

Skipulagsstofnun
Borgartún 7b
105 REYKJAVÍK

Garðabær, 30. mars 2023
Málsnúmer: 202302-0033
SS

Efni: Umsögn um umhverfismatsskýrslu fyrir framleiðsluaukningu Landeldis hf. í Þorlákshöfn.

Vísað er í tölvubréf frá Skipulagsstofnun, dags. 15. Febrúar 2023, þar sem óskað er eftir umsögn Náttúrufræðistofnunar Íslands um umhverfismatsskýrslu um framleiðsluaukningu Landeldis hf. á fiskeldi í Þorlákshöfn.

Náttúrufræðistofnun veitti umsögn um matsáætlun framkvæmdarinnar þann 13. desember 2021.

Þess ber að geta að frá því matsáætlunin var unnin hafa áformin stækkað. Nú er sótt um 12.050 tonna aukningu á lífmassa en í matsáætluninni var gert ráð fyrir 9.050 tonna aukningu. Þá eru framtíðaráformin um að auka framleiðslugetu orðin 28.000 tonn á ári en voru 22.000 tonn á ári. Stefnt er því að mjög mikilli framleiðslu á svæðinu.

Á iðnaðarsvæðinu vestan við Þorlákshöfn eru í dag starfandi þrjár laxeldisstöðvar, þ.e. Laxar fiskeldi ehf., Arnarlax og Eldisstöðin Íspór og þá eru fyrirhugaðar á næstu árum framkvæmdir við uppbyggingu á mun stærri fiskeldisstöðvum, þ.á.m. áform Landeldi ehf. (28.000 t) og einnig Geo Salmo (24.000 t). Afar mikilvægt er að lagt sé mat á samlegðaráhrif fiskeldisfyrirtækja innan svæðisins í heild (bæði starfandi og fyrirhugaðar fiskeldisstöðva) og á það við um alla helstu umhverfisþætti. Tryggja þarf við vöktun og fyrirkomulag mótvægisáðgerða að tekið sé tillit til þessara samlegðaráhrifa. Þar vega þyngst áhrif á grunnvatnsstöðu og losun næringarefna í viðtaka.

Áhrif á grunnvatn

Sú meginbreyting hefur orðið á framkvæmdinni frá því sem kynnt var í matsáætlun að ákveðið hefur verið að auka ekki ferskvatnstöku um 200 l/s heldur nýta ferskvatnstöku betur. Er þetta talin vera forsenda fyrir því að hægt sé að auka framleiðina upp í allt að 28.000 tonn á ári. Þetta er jákvæð breyting að mati Náttúrufræðistofnunar. Áfram er þó stefnt að nýtingu á 500 l/s af fersku vatni og miðað við nýjustu upplýsingar vel yfir 2500 l/s samtals frá fimm fiskeldisfyrirtækjum sem nýta grunnvatn. Þá er áætluð nýting á jarðsjó samtals yfir 60.000 l/s og þar munu Landeldi hf vera stærsti nýtandinn eða með 20.000 l/s. Til þess þarf 140-160 sjótökuholur innan lóðar Landeldis. Grunnvatnslíkan ÍSOR bendir ekki til þess að nýting á jarðsjó muni hafa mikil áhrif á grunnvatnsstöðuna en breytingar verða þó á seltustigi á hluta svæðisins. Í ljósi þess hve heildarnýting á bæði grunnvatni og jarðsjó er umfangsmikil á svæðinu skiptir vöktun á áhrifum hennar á grunnvatnskerfið höfuðmáli. Afar brýnt er að nýtingin sé sjálfbær og þurfa allir aðilar að aðlaga sínar mótvægisáðgerðir að því sem vöktunin leiðir í ljós hverju sinni. Lítið svigrúm er innan lóðar Landeldi hf að breyta tilhöggun borhola þegar allar áætlaðar holur eru fullnýttar. Mikilvægt er að lágmarka nýtingu eins og hægt er eftir

Því sem framleiðsluaukningu fiskeldisins vindur áfram þannig að svigrúm sé fyrir mótvægisáðgerðir svo sem hliðranir á ferskvatnsholum ef þörf er á.

Áhrif á vatnsgæði viðtaka og lífríkis fjöru

Vísað er í athuganir á lífríki fjöru svæðisins frá 2016 og er niðurstöðum þeirra list vandlega í umhverfismatsskýrslunni. Þessi úttekt fylgir ekki með sem fylgiskjal og því ekki hægt að sjá hvaða aðferðafræði var notuð eða hvort mælingar fóru fram á t.d. þéttleika. Þó er aðstæðum lífríkis lýst nokkuð ítarlega. Miðað við þær lýsingar getur Náttúrufræðistofnun tekið undir að lífríki fjörunnar er ekki sérstaklega fjölbreytt né með mjög hátt verndargildi enda aðstæður oft erfiðar. Engu að síður sækja t.d. fuglar fæðu á svæðið þegar aðstæður eru góðar.

Jákvætt er að stefnt sé að því að nýta stóran hluta af lífrænu efni sem fellur til og Náttúrufræðistofnun hvetur til þess að markmið um að stefnt verði að því að skilja frá og endurnýta meira en áætluð 40%.

Óheppilegt er að ekki var skoðað með staðbundnum mælingum og líkanagerð hvernig útþynning næringarefna við útrás myndi vera. Vissulega eru aðstæður þannig að líkur eru á að útþynning verði það mikil að lítil hætta sé á ofauðgun. Hins vegar hefði verið meira sannfærandi að sýna það með líkanagerð líkt og alvanalegt er orðið í umhverfismati landeldis af þessari stærðargráðu m.a.s. við aðstæður af þessum toga. Það skiptir ekki síst máli til að geta lagt mat á samlegðaráhrif við losun frá annarri landeldisstarfsemi á svæðinu vestan Þorlákshafnar. Í umhverfismatsskýrslu um landeldi Geo Salmo var framkvæmt slíkt mat þó með takmörkunum þar sem ekki náðist að framkvæma allar mælingar. Óvissa ríkti því um t.d. mat á súrefnisþörf frárennslivatnsins. Þó bentu útreikningar til að viðmiðunargildi fyrir vetrarstyrk á köfnunarefni væru í flokki sem skilgreindist sem næringarfátækt og að styrkur fosfórs gæti orðið það hár að teljast ofaugðun. Áætluð losun næringarefna frá Landeldi ehf. verður sambærileg og hjá Geo Salmo og eilítið hærri hvað varðar fosfór. Því sætir furðu að ekki hafi verið farið í ítarlegra mat á hvort hætta sé á uppsöfnun næringarefna við útrás og látið nægja að telja aðstæður þess eðlis að sú hætta sé ekki til staðar. Afar brýnt er að mati Náttúrufræðistofnunar að lagt sé mat eins nákvæmlega og hægt er á samlegðaráhrif á viðtakann. Þótt lítil hætta hafi skapast hingað til þá er væntanleg aukning það mikil að ekki dugar að gera ráð fyrir að allt verði í lagi. Nauðsynlegt er að mæla það og meta með spálíkönnum eins og hægt er. Þá mun vöktun skipta höfuðmáli og eins og áður sagði að háleit markmið um hreinsun fráveitu gangi eftir.

Áhrif á landslag, ásýnd og jarðminjar

Ekki var sérstaklega lagt mat á jarðminjar í umhverfismatinu og vísað í mat á fyrri áfanga. Fram kemur að framkvæmdin mun raska enn frekar eldhrauni sem nýtur sérstakrar verndar skv. 61 gr. náttúruverndarlaga (60/2013). Hér telur Náttúrufræðistofnun að leggja hefði þurft mat á samlegðaráhrif enda ljóst að afar stórt svæði af eldhrauni undir vernd verður raskað. Lítið sem ekkert hefur verið verndað af hrauni á svæðinu og ætti það að vera lagt til sem mótvægisáðgerð í samstarfi við sveitarfélagið og Umhverfisstofnun.

Framkvæmdin mun hafa áframhaldandi áhrif á landslag svæðisins og ef samlegðaráhrif með öðrum framkvæmdum er skoðað er ljóst að stefnir í stórfellda breytingu á stóru svæði.

Hönnunarútfærslur geta mildað ásýndaráhrif en áhrif á landslag munu að mati Náttúrufræðistofnunar verða varanleg og neikvæð, sérstaklega þegar samlegðaráhrif allra framkvæmda eru tekin með.

Áhrif á gróðurfar og fugla

Ekki var lagt mat á áhrif á gróðurfar og vísað í að lítill gróður væri á lóð og einkum vistgerðin eyðihraunavist sem hefur lágt verndargildi. Sama á við um fugla, ekki var lagt mat á fuglalíf sérstaklega en vísað í lífríkisathuganir frá 2016 og umfjöllun í fyrra umhverfismati. Náttúrufræðistofnun getur tekið undir með að áhrif á fugla af þessari tilteknu framkvæmd einni og sér eru ólíkleg til að verða mikil en þó er mikilvægt að íhuga samlegðaráhrif frá allri landeðisstarfsemi sem áætluð er vestan Þorlákshafnar. Eitthvað rask verður á búsvæðum landfugla og sumar tegundir sem forðast frekar nábyli við athafnir manna gætu hörfað, einnig sjófuglategundir, meðan öðrum gæti fjölgað ef t.d. næringarefni við útrás fela í sér möguleika fyrir fæðuöflun þeirra. Þá er mögulegt að ef einhver neikvæð áhrif verða vegna fráveitu á lífríki fjörunnar að það minnki möguleika vaðfugla að nýta fjörunnar til fæðuöflunar.

Vöktun

Framkvæmd og rekstur mun auðvitað alltaf hafa einhver áhrif á náttúru og umhverfi. Mikilvægt er að fyrirtækið fylgist vel með þeim áhrifum sem kunna að verða og setji fram áætlun um vöktun helstu áhrifaþátta og aðgerðaráætlun ef vöktun sýnir að áhrif séu meiri en búast mætti við.

Náttúrufræðistofnun gerir ekki frekari athugasemdir við umhverfismatskýrsluna.

Virðingarfyllt,

Snorri Sigurðsson
Sviðsstjóri náttúruverndar